



PEDAGOGIK MAHORAT – ZAMONAVIY O‘QITUVCHINING ASOSIY KOMPETENSIYASI

Numonova Shamigul Abduraxmonovna

Buxoro transport va qurilish texnologiyalar texnikumi

Ishlab chiqarish ta’limi ustasi

email. numonovashamigul499@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida pedagogik mahoratning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. O‘qituvchining kasbiy faoliyatida pedagogik mahorat — bu nafaqat bilim berish, balki shaxsiy rivojlanish, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va innovatsion yondashuvlarni shakllantirishning asosiy omili sifatida talqin etiladi. Shuningdek, maqolada zamonaviy o‘qituvchining asosiy kompetensiyalari — metodik, kommunikativ, axborot-kommunikatsion, ijtimoiy va innovatsion ko‘nikmalar tahlil qilinib, ularning ta’lim sifatiga ta’siri yoritilgan. Tadqiqotda o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishning samarali yo‘llari, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash zarurati va ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning afzalliklari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogik mahorat, zamonaviy o‘qituvchi, kompetensiya, innovatsion yondashuv, ta’lim sifati, metodik mahorat, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim.

ANNOTATION

This article analyzes the role and importance of pedagogical mastery in the modern educational process. Pedagogical mastery in a teacher’s professional activity is interpreted not only as the ability to impart knowledge, but also as a key factor in fostering personal development, independent thinking, creativity, and innovative approaches among students. The article also examines the main competencies of a modern teacher — methodological, communicative, informational-communicative, social, and innovative skills — and highlights their influence on the quality of education. The study discusses effective ways to improve teachers’ professional



skills, the necessity of applying modern pedagogical technologies, and the advantages of a learner-centered approach in the educational process.

Keywords pedagogical mastery, modern teacher, competence, innovative approach, quality of education, methodological skill, learner-centered education.

KIRISH

Bugungi globalashuv, texnologik inqilob va mehnat bozorining tez o'zgaruvchan talablari ta'lim tizimidan ham yangi qobiliyatlar — kompetensiyalar talab qilishini taqozo etadi. Ayniqsa politexnikumlar (kasb-hunar va texnik yo'nalishlar) uchun bu talablar aniq: bitiruvchilar nafaqat nazariy bilimga, balki amaliy ko'nikmalarga, muammolarni hal etish qobiliyatiga, jamoaviy ishlash va texnologiyalarni tez o'zlashtirish qobiliyatiga ega bo'lishi shart. Shu boisdan zamonaviy o'qituvchi faqat «ma'ruzachi» emas, balki — ta'lim jarayonini loyihalovchi, amaliy mashg'ulotlarni tashkil qiluvchi, baholovchi, mentor va sanoat bilan ko'prik vazifasini bajaruvchi mutaxassisga aylanishi lozim.

Politexnikum o'qituvchisi uchun pedagogik mahorat quyidagi asosiy muammolarni hal etishga xizmat qiladi: mashg'ulotlarni real ish jarayonlari bilan bog'lash, xavfsizlik va mehnat sharoitlarini o'rgatish, o'quvchilarni kasbiy fikrlashga o'rgatish, zamonaviy texnologiyalar va elektron resurslardan foydalanish orqali o'qitish samaradorligini oshirish. Shu bilan birga, o'qituvchining doimiy professional rivojlanishi va sanoat bilan hamkorlik ayniqsa muhimdir — chunki texnika sohalarida bilim va talablar juda tez yangilanadi. Maqolaning maqsadi: pedagogik mahorat tushunchasini kengroq ochib berish, zamonaviy o'qituvchining asosiy kompetensiyalarini tizimlashtirish, ularni rivojlantirish va baholash usullarini amaliy tavsiyalar bilan ta'minlash.

Maqolaning vazifalari:

- pedagogik mahoratning asosiy elementlarini aniqlash va ta'riflash;
- politexnikum sharoitida muhim bo'lgan kompetensiyalarni batafsil yoritish;
- har bir kompetensiyani rivojlantirish uchun konkret metod va usullar taklif etish;



- o‘qituvchi kompetensiyalarini baholash uchun oddiy indikatorlar va rubrikalar berish.

Kasbiy (mutaxassislik) kompetensiyasi. O‘qituvchining o‘z fanini chuqur va zamonaviy darajada bilishi, amaliy ishlar va texnologik jarayonlarni tushunishi. Nimani o‘z ichiga oladi: nazariy bilim, laboratoriya/stanok tajribasi, sanoat standartlari, texnik hujjatlar o‘qish. Amaliy misol: darsda real uskunalar yoki simulyatorlar yordamida masalalarni hal qilish. Sanoat amaliyotlari, malaka oshirish, sertifikatlar, sanoat bilan uchrashuvlar.

Baholash: o‘qituvchining laboratoriya mashg‘ulotlarini tashkil etishi, amaliy topshiriqlarni nazorat qilishi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Pedagogik mahorat tushunchasining ilmiy asoslari. Pedagogik mahorat — bu o‘qituvchining kasbiy, shaxsiy, psixologik, didaktik va ijtimoiy qobiliyatlarining uyg‘un tizimi bo‘lib, ta’lim jarayonini samarali tashkil etish va boshqarish qobiliyatini bildiradi. Mazkur tushuncha o‘qituvchining faqat bilimini emas, balki darsni boshqarish san‘atini, talabalar bilan muloqot madaniyatini, o‘zini tutish psixologiyasini, ijodiy yondashuvini ham qamrab oladi. Pedagogik mahoratning asosiy mohiyati – o‘quvchini markazga qo‘ygan holda, uning fikrlash, ijodkorlik va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishdir. Shuning uchun zamonaviy o‘qituvchi endilikda faqat bilim manbai emas, balki motivator, yo‘l ko‘rsatuvchi va hamkorlikda o‘qituvchi bo‘lishi kerak. Bugungi ta’limda o‘qituvchi uchun “bilim beruvchi” roli o‘rniga “kompetensiya shakllantiruvchi” rol ustuvor bo‘lib bormoqda. Bunda o‘qituvchi:

- bilimni tayyor shaklda bermaydi, balki talabani o‘zi izlanishga undaydi;
- o‘quv jarayonini amaliyot bilan bog‘laydi;
- talabaning fikrlash, tahlil qilish, muloqotga kirishish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Pedagogik mahoratning shakllanishi uzluksiz o‘rganish, o‘z-o‘zini tahlil qilish (refleksiya) va tajribani umumlashtirish asosida yuzaga keladi. Bu mahorat o‘qituvchining “bilim – ko‘nikma – qadriyat” uchligi asosida yuksaladi.



Zamonaviy o‘qituvchining asosiy kompetensiyalari. Zamonaviy o‘qituvchining faoliyati ko‘p qirrali bo‘lib, unda bir nechta kompetensiyalar o‘zaro uyg‘unlashgan holda namoyon bo‘ladi. Quyida eng muhim kompetensiyalar kengroq yoritiladi.

Kasbiy (mutaxassislik) kompetensiya- bu o‘qituvchining o‘z fanini chuqur, tizimli va amaliy jihatdan bilishidir. Politexnikum o‘qituvchisi sanoat texnologiyalari, ishlab chiqarish jarayonlari va yangi texnik yechimlardan xabardor bo‘lishi kerak. Masalan, avtomobilsozlik yo‘nalishida dars beruvchi ustoz texnik pasport, chizma, elektr sxemalarni tahlil qila olishi, zamonaviy diagnostika uskunalarini qo‘llay olishi lozim. Informatika yoki texnologiya yo‘nalishida esa o‘qituvchi raqamli platformalar, dasturlash muhiti, kompyuter xavfsizligi kabi sohalarda yetarli tayyorgarlikka ega bo‘lishi zarur. Kasbiy kompetensiyani oshirishning samarali yo‘llari:

- malaka oshirish kurslarida ishtirok etish;
- amaliyot va stajirovkalarda qatnashish;
- soha bo‘yicha yangi adabiyot va ilmiy maqolalarni o‘qish;
- ilg‘or o‘qituvchilar tajribasini o‘rganish.

Pedagogik-didaktik kompetensiya. Bu kompetensiya o‘qituvchining o‘quv jarayonini samarali tashkil etish, darsni maqsadli rejalashtirish, zamonaviy metodlardan foydalanish va natijani baholay olish qobiliyatini bildiradi. O‘qituvchi darsni tayyorlar ekan, u nafaqat o‘quv dasturiga amal qilishi, balki talabalar ehtiyojlari va qiziqishlarini ham inobatga olishi kerak. O‘qituvchi uchun muloqot madaniyati pedagogik mahoratning ajralmas qismidir. Har bir talaba o‘ziga xos fikr, xarakter va psixologik holatga ega. Shu bois o‘qituvchi talabalarga individual yondashuv asosida ishlashi, ijobiy psixologik muhit yaratishi lozim. Bu kompetensiya quyidagi ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi:

- talabalarni tinglash va tushunish qobiliyati;
- bahsli holatlarni ijobiy yo‘l bilan hal qilish;
- motivatsiya yaratish va rag‘batlantirish;

Axborot-kommunikatsion (AKT) kompetensiya. Raqamli asrda pedagogning asosiy vositasi — bu texnologiya. O‘qituvchi kompyuter, internet, ta‘lim platformalari (Moodle, Google Classroom, Zoom va boshqalar), taqdimot va

elektron test dasturlaridan samarali foydalana olishi zarur. Masalan, maxsus fan o'qituvchisi laboratoriya mashg'ulotlarini virtual muhitda (3D simulyator, AutoCAD, Tinkercad, yoki Python dasturlash muhiti) tashkil etishi mumkin. Bu nafaqat o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi, balki ularning raqamli savodxonligini ham oshiradi. Raqamli kompetensiya bugungi kunda o'qituvchining pedagogik mahoratini ko'rsatuvchi mezon sifatida qaralmoqda. Ilmiy izlanish o'qituvchining kasbiy o'sishiga turtki beradi.



1-rasm. Pedagogik kompetentlik bo'g'inlari



Innovatsion kompetensiya o'qituvchining yangi metodlarni o'rganish, dars jarayoniga joriy etish, natijalarni tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyatidir. O'qituvchi o'z fanida yangi dars metodini sinab, talabalar natijalarini solishtirib, kichik ilmiy-tadqiqot ishi sifatida maqola yozishi mumkin. Bu nafaqat uning obro'sini oshiradi, balki ta'lim sifatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Baholash kompetensiyasi — o'qituvchining eng muhim kasbiy vazifalaridan biridir. Zamonaviy ta'limda baholash faqat natijani o'lchash emas, balki o'quvchini rivojlantirishga yo'naltirilgan tahliliy jarayondir.

Baholashning yangi yondashuvlari: Formativ (joriy) baholash: o'quvchini jarayon davomida kuzatish, unga fikr bildirish. Summativ baholash: yakuniy natijani tahlil qilish. Portfel baholash: o'quvchining barcha yutuqlarini to'plam shaklida baholash. Baholashda aniqlik, adolat, shaffoflik va izchillik tamoyillari muhimdir. O'qituvchining xulq-atvori, kiyinish madaniyati, nutq sofligi, odob-axloqi – bularning barchasi pedagogik mahoratning ko'zgusidir. O'qituvchi talabalarga nafaqat bilim, balki axloqiy ibrat beruvchi shaxs sifatida namuna bo'lishi lozim. Kasbiy etika — bu o'qituvchining ijtimoiy mas'uliyatini anglash, o'z kasbiga sadoqat bilan yondashishdir.

Pedagogik mahoratni rivojlantirish mexanizmlari. Pedagogik mahoratni shakllantirish doimiy o'sishni talab etadi. Uni rivojlantirish quyidagi mexanizmlar orqali amalga oshiriladi: O'z-o'zini tahlil qilish (refleksiya) – o'z darslarini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va takomillashtirish. Malaka oshirish va treninglar – yangi metod va texnologiyalarni o'rganish. Ilmiy-metodik faoliyat – maqola yozish, tajriba almashish.

Peer-observation – o'qituvchilar bir-birining darslarini kuzatib, fikr almashish. Mentorlik tizimi – tajribali o'qituvchilarning yosh pedagoglarga ko'mak berishi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Bugungi ta'lim tizimida o'qituvchi shaxsiga qo'yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Chunki zamonaviy jamiyatda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, ijodkorlik va muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantiruvchi yetakchi shaxs sifatida namoyon bo'lmoqda. Shunday ekan, pedagogik mahoratni uzluksiz



rivojlantirish, o‘qituvchining kasbiy kompetensiyalarini doimiy takomillashtirib borish bugungi kun ta’limining eng muhim sharti hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, pedagogik mahoratni rivojlantirish — bu o‘qituvchining o‘z ustida tinimsiz ishlashi, yangi bilimlarni o‘zlashtirishi, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarini egallashi bilan chambarchas bog‘liq jarayondir. Faqat o‘z kasbiga sodiq, o‘quvchilarga mehr bilan yondashadigan, bilim va tarbiya berish jarayonida yangilikka intiladigan pedagoggina haqiqiy zamonaviy o‘qituvchi bo‘la oladi. Shu bois, ta’lim tizimida o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish, ularni doimiy malaka oshirish kurslariga jalb etish, tajriba almashish imkoniyatlarini kengaytirish zamonaviy ta’lim sifatining poydevorini mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi qarori. — Toshkent, 2019.
2. Karimov, I. A. *Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch*. — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Hasanboyeva, O., Tursunova, M. *Pedagogik mahorat*. — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2016.
4. Yo‘ldoshev, J. G., & Usmonov, S. A. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
5. Xoliqberdiyev, M. *Zamonaviy o‘qituvchining kasbiy kompetensiyalari va ularni rivojlantirish yo‘llari*. — Toshkent: TDPU ilmiy jurnali, 2021.
6. UNESCO. *Teachers and Educational Quality: Monitoring Global Needs for 2015*. — Paris: UNESCO Publishing, 2006.
7. Shulman, L. S. *Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching*. — *Educational Researcher*, 1986, Vol. 15(2), pp. 4–14.
8. Hargreaves, A., & Fullan, M. *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. — New York: Teachers College Press, 2012.
9. Darling-Hammond, L. *The Right to Learn: A Blueprint for Creating Schools that Work*. — San Francisco: Jossey-Bass, 1997.
10. OECD. *Teaching and Learning International Survey (TALIS): Teachers Matter*. — Paris: OECD Publishing, 2020.